

Тернопілля у долі та творчості Тараса Шевченка

Рекомендаційний список літератури

Тарас Шевченко — видатний український поет, прозаїк, драматург, художник, політичний і громадський діяч. Він був людиною універсальних обдарувань та інтересів. Все його життя і творчість були присвячені українському народу. Кобзар мріяв про ті часи, коли його країна буде незалежною суверенною державою, коли в Україні шануватимуться мова, культура та історія народу, а люди будуть щасливими.

Т. Шевченко почав писати вірші у другій половині 30-х років. У 1840 році в Петербурзі вийшла його перша збірка поезій «Кобзар», у 1845 році — героїчно-романтична поема «Гайдамаки». В 1843—1845 роках він написав цикл поезій «Три літа» (центральною твором якого є «Сон»), поему «Кавказ», послання «І мертвим і живим...», поезії «Чигирине, Чигирине», «Великий льох», «Стоїть в селі Суботові» та інші, в яких гостро виступив проти соціально-національного гноблення українського народу. Під час ув'язнення писав вірші, які згодом об'єднав у цикл «В казематі». Останніми прозовими творами Т. Шевченка є повість «Прогулянка з задоволенням і не без моралі» (1856—1858) та щоденникові записи «Журнал». В Україні у 1858 році Т. Шевченко написав низку високих зразків інтимної та пейзажної лірики.

Т. Шевченко є одним з найвидатніших майстрів українського образотворчого мистецтва. Він працював у галузях станкового живопису, графіки, монументально-декоративного розпису та скульптури, досконало володів технікою акварелі, олії, офорту, малюнка олівцем і пером. Він є автором понад тисячі мистецьких творів (втрачено більше 160).

Славетний українець побував на Тернопільщині в жовтні-листопаді 1846 року, під час етнографічної експедиції як співробітник Київської археологічної комісії. Кобзар отримав офіційне завдання від генерал-губернатора зафіксувати історичні, архітектурні пам'ятки та зібрати народні перекази на Поділлі та Волині. Тарас Шевченко як вільний художник тимчасової комісії для розгляду давніх актів прибув у Кременець, Почаїв і Вишнівець. Мандрівка поета сучасними тернопільськими землями залишила глибокий слід у його художній та поетичній творчості.

Враження від Тернопілля згодом відгукнулися в багатьох творах поета, зокрема в його повістях та пізніших поетичних рефлексіях.

На початку жовтня 1846 року Шевченко прибув у Вишнівець. Поет зупинявся у містечку на кілька днів. Він відвідав розкішний Вишнівецький палац, де досліджував архітектуру, старовинні іконостаси місцевих церков та спілкувався з жителями. До наших днів у старовинному палацовому парку збереглася знаменита «лавка Шевченка», де, за народними переказами, любив відпочивати митець.

Згодом, у середині жовтня Тарас Григорович відвідав Почаїв. Саме Почаївська лавра була однією з ключових цілей подорожі. Шевченко мешкав в архієрейському будинку близько двох тижнів і створив чотири відомі акварелі, які детально зафіксували велич святині: «Почаївська Лавра з півдня», «Почаївська Лавра зі сходу», «Вид на околиці з тераси Почаївської Лаври», «Собор Почаївської Лаври (внутрішній вигляд)» — нині всі зберігаються у Київському національному музеї Тараса Шевченка.

В археологічних записах художника є опис Пересопницького Євангелія, створеного у Почаєві у 1556—1561 роках. 20 жовтня Тарас Шевченко записав у Почаєві кілька народних пісень: «Гиля-гиля, селезень», «Ой, пила, вихилила», «Ой, у саду, саду». Художник зустрічався з видатним польським скрипалем і композитором Каролем Ліпінським, захоплено слухав його віртуозну гру, про що пише у повісті «Близнецы». Про Почаїв Кобзар згадує у поемах «Слепая» (1842), «Невольник» (1845), «Петрусь» (1850), повісті «Варнак» (1853—1854).

Після Почаєва, у листопаді 1846 року, Тарас Григорович вирушив до старовинного Кременця. Головною метою його візиту в це місто було бажання, як він сам висловлювався, «подивитися на королеву Бону» — оглянути руїни середньовічного замку на знаменитій Замковій горі (горі Бона). Шевченко відвідав ліцей, гімназію, збирав і записував народні пісні. Зупинявся на ночівлю у селі Білокриниця, що поблизу Кременця. На основі зібраних матеріалів про гайдамацьке повстання XVIII ст. написав повість «Варнак» та однойменну поему.

Волинсько-подільська мандрівка дала змогу самому Тарасу Шевченку відчувати як єдиний організм усю Україну, дала моральне право виступати від імені всієї своєї знедоленої Батьківщини.

На Тернопільщині свято бережуть пам'ять про Кобзаря. У селі Бурдяківці, ще в 1911 році було зведено один із перших у Галичині сільських пам'ятників поету. На будинку колишнього готелю Почаївської лаври, де зупинявся поет, 1961 року встановлено меморіальну дошку. У Тернополі сучасний пам'ятник Кобзареві прикрашає сквер у середині міста з 1982 р., а місцеві музеї регулярно проводять виставки, присвячені цій історичній подорожі.

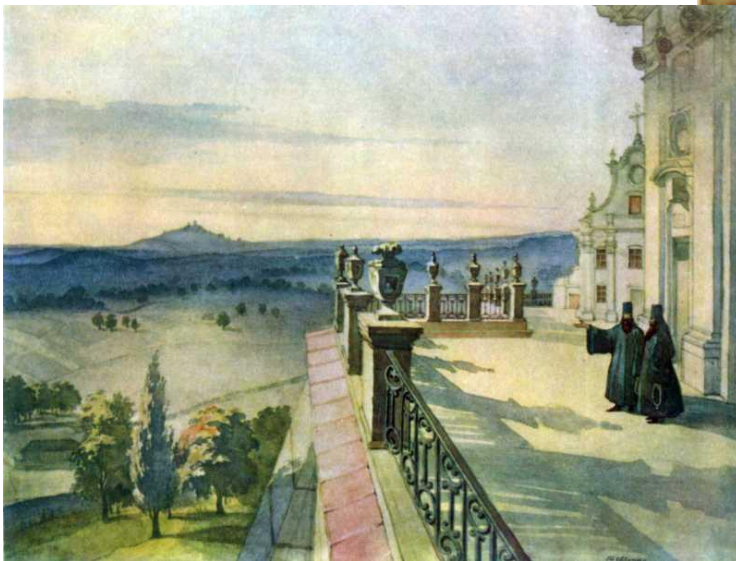
Картини Шевченка з його подорожі у Почаїв

«Почаївська лавра з півдня»

«Почаївська лавра зі сходу»

«Вид на околиці з тераси Почаївської лаври»

«Собор Почаївської лаври (внутрішній вигляд)»

Література

1. Дуда, І. Тарас Шевченко на Тернопільщині : путівник / І. Дуда, Б. Мельничук. — Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ облполіграфвидаву, 1990. — 68 с.
 2. Кралюк, П. М. Волинь у житті та творчості Тараса Шевченка / П. М. Кралюк. — Луцьк : Твердиня, 2006. — 80 с.
 3. Тарас Шевченко і Кременеччина : літературно-мистецький альманах / ред.-упоряд. Т. Сеніна. — Тернопіль : Терно-граф, 2024. — 264 с.
 4. «Отче наш, Тарасе всемогущий...» : Шевченкіана Тернопілля : поезія, графіка / ред.-упоряд. Є. І. Безкоровайний. — Тернопіль : Терно-граф, 2014. — 212 с.
 5. У камені, бронзі, граніті. Пам'ятники Т. Г. Шевченку на Тернопільщині : ілюстрований альбом-каталог / упоряд. М. Грабовий [та ін.]. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2024. — 136 с.
-
6. Бандурка, І. Тарас Шевченко і Тернопільщина : Дорогами й стежками Шевченка. Почаїв. Вишнівець. Кременець. / І. Бандурка // Свобода. — 2021. — 10 берез. — С. 3.
 7. Бистрицька, Е. Шевченкіана діаспори у фондах Державного архіву Тернопільської області / Е. Бистрицька // Тернопільський осередок Наукового товариства ім. Шевченка : збірник праць. Т. 11. Архіви Тернопільщини / відпов. ред. М. Андрейчин ; ред. тому: Ф. Полянський, Е. Бистрицька. — Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2018. — С. 142—157.
 8. Ваврик, О. «Не забудьте пам'янути...» : [у Художньому музеї відкрито виставку, приурочену 202-й річниці від дня народження українського поета і художника Т. Г. Шевченка] / О. Ваврик // Свобода. — 2016. — 11 берез. — С. 4.
 9. Васишин, Н. Тарас Шевченко в рецепції Бориса Харчука / Н. Васишин // Тарас Шевченко і Кременеччина : літературно-мистецький альманах / ред.-упоряд. Т. Сеніна. — Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2024. — С. 53—65.

10. Вихрущ, А. Грає Кобзар, виспівує, вимовля словами... : [Шевченко Т. Г.] / А. Вихрущ // Медична академія. — 2021. — 23 берез. — С. 9.
11. Вихрущ, А. Роздуми біля пам'ятника Тарасові Шевченку / А. Вихрущ // Медична академія. — 2024. — 8 берез. — С. 3.
12. Гаськевич, О. Вшанування Тараса Шевченка на теренах Волині : [діяльність товариства «Просвіта» у період 20—30 рр. ХХ ст. на Волині] / О. Гаськевич // Свобода. — 2018. — 16 берез. — С. 4.
13. Гаськевич, О. До питання популяризації творчості Тараса Шевченка і вшанування його пам'яті на теренах Волині в умовах польської влади в 20-х роках ХХ ст. на прикладі Кременецького повіту / О. Гаськевич // Тарас Шевченко і Кременеччина : літературно-мистецький альманах / ред.-упоряд. Т. Сеніна. — Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2024. — С. 66—74.
14. Гаськевич, О. Поетична «шевченкіана» кременецького митця Івана Гарасевича / О. Гаськевич // Тарас Шевченко і Кременеччина : літературно-мистецький альманах / ред.-упоряд. Т. Сеніна. — Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2024. — С. 139—140.
15. Двовзори Шевченкіани Олега Шупляка : [бережанський художник Олег Шупляк працює над картинами із подвійним сюжетом] // Свобода. — 2016. — 9 берез. — С. 3.
16. Єржиківська, Н. Ретроспектива в минуле: ювілеї Тараса Шевченка і Юліуша Словацького / Н. Єржиківська // Тарас Шевченко і Кременеччина : літературно-мистецький альманах / ред.-упоряд. Т. Сеніна. — Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2024. — С. 89—98.
17. Зуб, О. Музейна Шевченкіана поповнилась новими виданнями : [про нові надбання фондів обласного літературно-меморіального музею Ю. Словацького з Шевченкіани] / О. Зуб // Свобода. — 2018. — 25 трав. — С. 4.
18. Зуб, О. Повернення Шевченка мовою нових видань / О. Зуб // Тарас Шевченко і Кременеччина : літературно-мистецький альманах / ред.-упоряд. Т. Сеніна. — Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2024. — С. 81—84.
19. Коломієць, В. Його слово не має ані йоти фальшу, все тут істина : [про Тараса Шевченка — геніального письменника] / В. Коломієць // Медична академія. — 2016. — 6 берез. — С. 5.
20. Луговська, Н. Шляхами Волинського Тернопілля — шляхами Шевченка / Н. Луговська // Свобода. — 2021. — 29 жовт. — С. 2.
21. Луків, Н. Тернопільщина вшанувала Великого Кобзаря : [9 березня у Тернополі відзначили 202-у річницю від дня народження відомого

- поета, художника Т. Шевченка] / Н. Луків // Свобода. — 2016. — 11 берез. — С. 1.
22. Мавдюк, М. Що малював Шевченко на Тернопілля? / М. Мавдюк // Вільне життя плюс. — 2016. — 11 берез. — С. 8.
23. Сеніна, Т. Відлуння Кобзаревих дум в душі Івана Гарасевича : (Про заснування Кременецької Шевченкіани) / Т. Сеніна // Тарас Шевченко і Кременеччина : літературно-мистецький альманах / ред.-упоряд. Т. Сеніна. — Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2024. — С. 133—138.
24. Сеніна, Т. Розвідка про перебування Тараса Шевченка на хуторі Вірля / Т. Сеніна // Тарас Шевченко і Кременеччина : літературно-мистецький альманах / ред.-упоряд. Т. Сеніна. — Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2024. — С. 27—43.
25. Сеніна, Т. Тарас Шевченко в музейній історії Кременця / Т. Сеніна // Тарас Шевченко і Кременеччина : літературно-мистецький альманах / ред.-упоряд. Т. Сеніна. — Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2024. — С. 76—80.
26. Сеніна, Т. Тарас Шевченко — в трактуванні Аверіна Коломійця / Т. Сеніна // Тарас Шевченко і Кременеччина : літературно-мистецький альманах / ред.-упоряд. Т. Сеніна. — Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2024. — С. 50—52.
27. Собкович, Н. Образотворча Шевченкіана Богдана Лепкого : [про чотири портрети Тараса Шевченка, намальовані відомим письменником Богданом Лепким] / Н. Собкович // Вільне життя плюс. — 2016. — 11 берез. — С. 6.
28. Собчук, В. Шевченкова мандрівка 1846 року на Поділля і Волинь / В. Собчук // Тарас Шевченко і Кременеччина : літературно-мистецький альманах / ред.-упоряд. Т. Сеніна. — Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2024. — С. 9—26.
29. Сулима, О. Шевченкіана у документах і матеріалах Державного архіву Тернопільської області / О. Сулима // Тернопільський осередок Наукового товариства ім. Шевченка : збірник праць. Т. 11 : Архіви Тернопільщини / відп. ред. М. Андрейчин. — Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2018. — С. 128—141.
30. Чайківська, Я. У дружній родині ТДМУ пом'янули добрим словом Тараса Шевченка / Я. Чайківська // Медична академія. — 2016. — 19 берез. — С. 9.
31. Чернихівський, Г. На прекрасну Волинь : [про перебування Т. Г. Шевченка на Волині] / Г. Чернихівський // Тарас Шевченко і Кременеччина : літературно-мистецький альманах / ред.-упоряд. Т. Сеніна. — Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2024. — С. 44—48.

32. Шот, М. Аби свого навчитись : [в Борщівському краєзнавчому музеї зберігається понад двісті видань Шевченкового «Кобзаря» ; з історії колекції] / М. Шот // Вільне життя плюс. — 2019. — 27 берез. — С. 11.
33. Юхно-Лучка, М. Шевченко переміг імперію : [у бібліотеці ТНМУ відбулися літературні читання] / М. Юхно-Лучка // Медична академія. — 2024. — 26 берез. — С. 11.

Підготувала Водюк Н. П., 2026 р.